

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ.)
«ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»

**Κριτήρια Βιωσιμότητας για την Ανάπτυξη των Νησιών
και η Ενσωμάτωσή τους από τις Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες**

Κωνσταντίνα Γκούτη, Χημικός Μηχανικός

Επιτροπή Παρακολούθησης:

Καθηγητής Α. Βασενχόβεν (επιβλέπων), Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Καθηγητής Κ. Κουτσόπουλος, Τμήμα Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Καθηγητής Δ. Ρόκος, Τμήμα Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Παρά το γεγονός ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί πλέον επίσημη πολιτική τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και της χώρας μας, η δε επίτευξή της αποτελεί στόχο κάθε αναπτυξιακού σχεδίου, μένουν πολλά ακόμη να γίνουν για τον επιχειρησιακό προσδιορισμό της έννοιας και παραμένει ακόμη αναπάντητο το ερώτημα αν τα αναπτυξιακά σχέδια εκπληρώνουν πράγματι τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης και αν όχι με τι τρόπο θα εξασφαλισθεί η εκπλήρωση αυτών των στόχων. Για την απάντηση αυτού του ερωτήματος απαιτείται ένα σύστημα κριτηρίων με βάση το οποίο θα ελέγχεται συστηματικά ο σχεδιασμός για να μπορέσει να συμβάλει στη βιώσιμη ανάπτυξη, τα κριτήρια που θα πρέπει να εκπληρώνει η ανάπτυξη μιας περιοχής για να μπορεί να θεωρηθεί βιώσιμη. Απαιτείται στη συνέχεια καθορισμός των απαιτούμενων κάθε φορά δράσεων για την εκπλήρωση των κριτηρίων αυτών.

Στην παρούσα εργασία αναπτύσσεται ένα ολοκληρωμένο σύστημα κριτηρίων βιώσιμης ανάπτυξης το οποίο αφορά την ανάπτυξη του χώρου και πιο συγκεκριμένα την ανάπτυξη των νησιών και στη συνέχεια τα εν λόγω κριτήρια εφαρμόζονται για να αξιολογηθεί κατά πόσο οι Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες, οι οποίες αποτελούν τη μορφή σχεδιασμού του χώρου που αναφέρεται στα νησιά, ικανοποιούν το στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης.

Για την ανάπτυξη των κριτηρίων γίνεται εκκίνηση από τις βασικές αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης που προκύπτουν από τον ορισμό της έννοιας όπως αυτός δόθηκε από την Έκθεση Brundtland και επιχειρείται οι βασικές αυτές αρχές να εξειδικευθούν σε συγκεκριμένα κριτήρια. Οι αρχές στις οποίες βασίζεται η ανάπτυξη του συστήματος κριτηρίων είναι η

αρχή της διαγενεακής ισότητας, η αρχή της ενδογενεακής ή κοινωνικής ισότητας και η αρχή ότι η ανάπτυξη δεν μπορεί να είναι μόνο οικονομική αλλά ολοκληρωμένη. Τα κριτήρια ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες, ανάλογα με το τομεακό τους περιεχόμενο, τα περιβαλλοντικά, τα κοινωνικά/πολιτικά/πολιτιστικά και τα οικονομικά/τεχνολογικά. Σε κάθε κριτήριο επισυνάπτονται παραδείγματα δράσεων που θα συντελούσαν στην εκπλήρωσή του. Κατά την ανάπτυξη των κριτηρίων έγινε αναδρομή στη σχετική βιβλιογραφία, διαπιστώθηκε όμως ότι οι όποιες προσπάθειες έχουν γίνει προς αυτή την κατεύθυνση είναι αποσπασματικές.

Το σύστημα κριτηρίων εφαρμόζεται στην Ειδική Χωροταξική Μελέτη Λευκάδας, η οποία χρησιμοποιείται σαν μελέτη περίπτωσης. Για την αξιολόγηση της εν λόγω μελέτης αναπτύσσεται συγκεκριμένη μεθοδολογία, η οποία θα μπορούσε να εφαρμοσθεί για την αξιολόγηση και των υπολοίπων Ειδικών Χωροταξικών Μελετών.

Σύμφωνα με την μεθοδολογία που αναπτύσσεται και εφαρμόζεται, εξετάζεται για κάθε κριτήριο αν η μελέτη το λαμβάνει υπόψη στην ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης, στη στοχοθεσία και στις προτάσεις και αν ναι με τι τρόπο (επιχειρησιακό ή απλά γενικόλογο). Το ζητούμενο είναι το κάθε κριτήριο να λαμβάνεται υπόψη με επιχειρησιακό τρόπο και στις τρεις παραπάνω περιπτώσεις. Πότε εκτιμάται ότι συμβαίνει αυτό αναλύεται στην παρουσίαση της μεθοδολογίας.

Παρουσιάζονται στη συνέχεια οι βασικές διαπιστώσεις από την κριτική ανάλυση της Ειδικής Χωροταξικής Μελέτης Λευκάδας. Διαπιστώνεται ότι παρόλο που στην ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης και στις προτάσεις λαμβάνονται υπόψη θέματα που αφορούν τα περισσότερα από τα κριτήρια βιωσιμότητας, για πολύ λίγα από αυτά τίθενται σχετικοί στόχοι. Μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στα περιβαλλοντικά και στα οικονομικά κριτήρια, ενώ μένουν έξω από το ενδιαφέρον της μελέτης θέματα κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά (με εξαίρεση εν μέρει τα θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς) ή ακόμη και τεχνολογικά. Τα κοινωνικά κριτήρια λαμβάνονται υπόψη μόνο όσον αφορά τα θέματα κάποιων μορφών υποδομών και αυτά όμως χωρίς την κατεύθυνση εκπλήρωσης των συγκεκριμένων κριτηρίων. Η σημαντικότερη ίσως διαπίστωση είναι ότι στη γενική περίπτωση τα κριτήρια λαμβάνονται υπόψη με τρόπο γενικόλογο. Επιχειρησιακού χαρακτήρα είναι μόνο κάποιες προτάσεις, που αναφέρονται σε μικρό ποσοστό από το σύνολο των κριτηρίων και οι οποίες αφορούν αποκλειστικά απαγορεύσεις. Δεν γίνεται καμία πρόταση επιχειρησιακού χαρακτήρα που να έχει αναπτυξιακή κατεύθυνση.

Παρά το γεγονός ότι, όπως επισημαίνεται, οι παραπάνω διαπιστώσεις δεν μπορούν αβασάνιστα να γενικευθούν δεδομένου ότι δεν αρκεί μια μελέτη για αυτό το σκοπό, γίνεται παρόλα αυτά η αναζήτηση κάποιων αιτιών για τα προβλήματα που επισημαίνονται και εντοπίζονται κάποιοι περιορισμοί που πηγάζουν από παράγοντες γενικότερους από αυτούς που αφορούν τη συγκεκριμένη μελέτη. Οι γενικοί στόχοι και το περιεχόμενο των Ειδικών Χωροταξικών Μελετών, όπως αυτά καθορίζονται στις σχετικές προδιαγραφές, τα εργαλεία που χρησιμοποιούν οι μελέτες και με βάση τα οποία θεσμοθετούνται, η ανυπαρξία δέσμευσης των άλλων φορέων να υλοποιήσουν τις προτάσεις των μελετών, η σύνθεση των

ομάδων μελέτης, η έλλειψη των απαιτούμενων στοιχείων, καθώς και ο τρόπος εκπόνησης των μελετών εκτιμάται ότι αποτελούν βασικούς περιοριστικούς παράγοντες στην ενσωμάτωση όλων των κριτηρίων βιωσιμότητας με τρόπο επιχειρησιακό.

Για την ενσωμάτωση του συνόλου των κριτηρίων βιωσιμότητας στις Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες με επιχειρησιακό τρόπο και μάλιστα όχι μόνο μέσω απαγορεύσεων αλλά και με τη διαμόρφωση προτάσεων αναπτυξιακού χαρακτήρα, απαιτούνται σημαντικές παρεμβάσεις από την πολιτεία που αφορούν το σύνολο των παραπάνω αναφερθέντων περιοριστικών παραγόντων. Απαιτείται όμως σημαντική περαιτέρω έρευνα για το καθορισμό του ακριβούς περιεχομένου των απαιτούμενων παρεμβάσεων, για το οποίο βέβαια στην παρούσα εργασία δίνονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις.

Σημαντική έρευνα απαιτείται επίσης και για την εξειδίκευση των κριτηρίων βιωσιμότητας σε συγκεκριμένες πλέον δράσεις, οι οποίες είναι απαραίτητες για την εκπλήρωσή τους και για τις οποίες μόνο παραδείγματα δίνονται στην παρούσα εργασία.